

Zánik závazků

Právní charakteristika a způsoby
zániku

§§ 559 – 587 ObčZ

§§ 1908 – 2009 NOZ

Právní úprava

- **Občanský zákoník:**
- Část osmá
- Hlava první – Obecná ustanovení
- Oddíl šestý
- §§559-587

- **NOZ:**
- Část čtvrtá - relativní majetková práva
- Hlava I - Všeobecná ustanovení o závazcích
- Díl 7 – Zánik závazků
- §§ 1908-2009

Třídění zániku závazků I

- S uspokojením věřitele (cum satisfactione creditoris)
- Bez uspokojení věřitele (sine satisfactione creditoris)

Třídění závazků II

- Právním úkonem:
 - jednostranným
 - dvojstranným
- Právní událostí
- Složenou právní skutečností
- Jinak

Způsoby zániku závazků jednostranným úkonem

- Splnění dluhu (§559n. ObčZ)
 - Uložení do úřední úschovy (§ 568 ObčZ)
 - Odstoupení od smlouvy (§§48,49,497,517... ObčZ)
 - Jednostranné započtení (§§ 580-581 ObčZ)
 - Výpověď (§ 582 ObčZ)
-
- Poukázka (§ 1939 an. NOZ); dnes v rámci „změn“
 - Odstupné (§ 1992 NOZ); dnes v rámci odstoupení § 497

Způsoby zániku závazků dvou(více)stranným úkonem

- Novace privativní (§§570-573 ObčZ)
- Vzdání se práva (§574 ObčZ)
- Prominutí dluhu (§574 ObčZ)
- Narovnání (§§585-587 ObčZ)
- Započtení dohodou (§ 581 odst. 3 ObčZ)

Způsoby zániku závazků právní událostí

- Nemožností plnění (§§575-577 ObčZ)
- Uplynutím doby (§578 ObčZ)
- Smrtí dlužníka nebo věřitele (§579 ObčZ)

Způsoby zániku závazků složenou právní skutečností

- Neuplatněním práva (§ 583 ObčZ)
- Prodlením u fixní smlouvy (§ 518 ObčZ)

Jiné způsoby zániku závazků

- Splynutím (§ 584 ObčZ)
- Zrušení soudním rozhodnutím dle NOZ (§ 1793 NOZ, § 2000 NOZ)

poznámka k institutu prodlení

- Prodlení dlužníka dle ust. § 1968 an. NOZ
- Prodlení věřitele dle ust. § 1975 an. NOZ

v NOZ systematicky řazeno do problematiky zániku závazků, Oddíl 1 – Splnění

De lege lata změna závazků (517 an. ObčZ)

Splnění dluhu

- **Subjekty:**
 - a) dlužník: třetí osobou (x § 579 ObčZ); § 1934 nesvéprávný dlužník
 - b) věřitel: osobně (x § 579, zmocnění, postupitel...)
- **Předmět:**
 - a) individuálně, genericky
 - b) plnění částečně, najednou, ve splátkách
 - c) zúčtování (ObčZ: zásada priority a proporcionality dle sp. zn. 21 Cdo 326/2004; ObchZ: § 330; NOZ: § 1932)
- **Doba a místo splnění (principy do/od-nosnosti)**
- **Následky:**

akcesorické vztahy, regres, funkcionální synallagma

Splnění dluhu dle NOZ

- **Kvitanice o splnění dluhu (§ 1949 an. NOZ)**
 - nově stanoveny náležitosti kvitanice: jméno dlužníka i věřitele, předmět plnění a místo a čas, kde a kdy byl dluh splněn. (srov. § 569 ObčZ)
 - domněnky:
 - a) „Je-li kvitanice vydána na jistinu, má se za to, že bylo vyrovnáno také příslušenství pohledávky.“
 - b) „Při opakovaných plněních z téhož právního důvodu se má za to, že ten, kdo předloží kvitanci na plnění splatné později, splnil také to, co bylo splatno dříve.“
- **Potvrzení o pobytí platnosti dlužního úpisu (§ 1952 NOZ)**
 - domněnka: „Obdrží-li dlužník dlužní úpis bez kvitanice, má se za to, že dluh byl splněn.“

Uložení do úřední úschovy

- Nemůže-li dlužník splnit svůj závazek věřiteli, protože:
 - a) věřitel je nepřítomen
 - b) nebo je v prodlení
 - c) nebo má-li dlužník odůvodněné pochybnosti, kdo je věřitelem, nebo věřitele nezná,nastávají účinky splnění závazku, jestliže jeho předmět dlužník uloží do úřední úschovy.
- Vynaložené nutné náklady s tím spojené nese věřitel.
- § 1953 NOZ: „O složení předmětu plnění do úschovy vyrozumí soud toho, pro koho se složení stalo, a podle potřeby zařídí jeho zastoupení.“

Odstoupení od smlouvy

- výjimka z pacta sunt servanda
- pro vady smlouvy (§ 49 ObčZ)
- pro vadnost plnění (§ 517 ObčZ)
- ze smluvených důvodů (§ 48 ObčZ)
- smluveno jako odstupné dle § 497 ObčZ (v NOZ upraveno „samostatněji“)
- ex tunc (x ochrana práv nabytých v dobré víře, viz. Pl. ÚS 78/06)

Jednostranné započtení

- bezformální úkon
- vzájemnost (věřitel a dlužník a vice versa)
- pohledávky stejného druhu (ne-peněžité..)
- § 581/1: nelze započítat „proti“ pohledávkám:
 - a) škoda na zdraví (s výjimkou totožnosti druhu)
 - b) nepostižitelnost exekucí
- § 581/2 k započtení nelze užít pohledávku:
 - a) promlčenou
 - b) bez „nároku“
 - c) z vkladů
 - d) nesplatnou oproti splatné
- zánik nastane okamžikem, kdy se „setkaly“
- zvláštnosti ZoR, ObchZ
- § 1983 NOZ: „K prohlášení o započtení učiněném pod podmínkou nebo s doložením času se nepřihlíží.“
- § 1990 NOZ: započtení v jiné místě → náhrada „škody“

Výpověď

- forma
 - a) „zrušení“ dle ust. § 40 odst. 2 ObčZ
 - b) písemně u zvláštních úprav (byt; nebytový prostor)
- předpoklady:
 - a) smlouva na dobu neurčitou
 - b) závazek k nepřetržité nebo opakované činnosti, nebo závazek zdržet se činnosti nebo činnost strpět
 - c) zákon i smlouva „mlčí“ (tj. subsidiarita)
- výpovědní lhůta tři měsíce ke konci kalendářního čtvrtletí
- působí ex nunc

Poukázka dle NOZ

- § 1939 a násl. NOZ
- De lege lata „změna závazku“ - § 535 a násl. ObčZ

Odstupné dle NOZ

- de lege lata v rámci odstoupení - § 497 ObčZ
- v ust. § 1992 NOZ upraveno „samostatně“
- kompenzační funkce (sp. zn. I. ÚS 49/08)
- před poskytnutím, či přijetím (byť části) plnění

Způsoby zániku závazků dvou(více)stranným úkonem

Novace privativní

- nahrazení novým závazkem (§ 570 ObčZ)
- písemně u nahrazení písemných a promlčených
- zajištění:
 - a) Ručení a zástavní právo zajišťující závazek zaniklý zajišťují i závazek, který nahrazuje závazek původní.
 - b) Jestliže však ručitel nebo osoby, vůči nimž mohou být uvedená práva uplatněna, neprojeví souhlas s tím, aby byl zajištěn nový závazek, trvá zajištění jen v rozsahu původního závazku a všechny námitky proti dosavadnímu závazku zůstávají zachovány.

Vzdání se práva

- § 574 ObčZ
- dohoda
- písemně
- spíše nepeněžitá plnění
- § 574 odst. 2 ObčZ: „Dohoda, kterou se někdo vzdává práv, jež mohou v budoucnosti teprve vzniknout, je neplatná.“ – **NOZ opouští „obecný“ zákaz**

Prominutí dluhu

- § 574 ObčZ
 - viz. vzdání se práva

- spíše peněžité plnění
 - pluralita subjektů

Narovnání

- transactio - § 585 a násl. ObčZ
- „sporná a pochybná práva“
- písemně u písemných a promlčených
- § 586 ObčZ - zvláštní režim neplatnosti
 - a) omyl (srov. § 49a ObčZ) + lest
 - b) dobrá víra při dodatečném zjištění absence práva
- podoba s oběma novacemi
- v NOZ jako „změna závazků“ (§ 1903 a násl. NOZ)

Započtení dohodou

- § 581 odst. 3 ObčZ
- dohoda (požadavek konsensu)
- lze započítat jakékoliv:
 - a) lze započítat „proti“ jakékoliv
 - b) lze „uplatnit“ jakoukoliv
(výživné → ZoR)
- § 1991 NOZ

Způsoby zániku závazků právní událostí

Nemožnost plnění

- § 575 a násl. ObčZ
- „dodatečná“ (srov. § 37 odst. 2 ObčZ)
- objektivní
 - nikoliv „hospodářská“
 - a) ztížené podmínky, větší náklady
 - b) po sjednané době plnění
- zásada separace:
 - a) věřitel však může od zbytku odstoupit
 - b) povaha nebo známý účel → zánik zbytku ex lege
- notifikační povinnost → odpovědnost za škodu
- restituční povinnost

Uplynutí doby

- § 578 ObčZ
- např. nájem na dobu určitou
- určení: pevným datem, skutečností
- odlišit od promlčení a prekluze
- obnovení (§ 676 odst. 2 ObčZ...)

Smrt dlužníka nebo věřitele

- § 579 ObčZ
- nezastupitelnost (osobní povaha) plnění
- dlužník: povinnost poskytnout zadostiučinění za protiprávní zásah do osobnostních práv fyzické osoby zaniká smrtí původce zásahu
- věřitel: právo na bolestné a náhrada za ztížení společenského uplatnění

Způsoby zániku závazků složenou právní skutečností

Neuplatněním práva (§ 583 ObčZ)

- „prekluze“
- kumulativní předpoklady:
 - a) uplynutí doby
 - b) nečinnost
- „...jen v případech v zákoně uvedených.“
- ex offo
- neaplikovatelnost § 455 odst. 1 ObčZ

Prodlení u fixní smlouvy (§ 518 ObčZ)

- ex lege
- fixní smlouva = smluvena přesná doba + ze smlouvy nebo z povahy věci vyplývá, že na opožděném plnění nemůže mít věřitel zájem
- kumulativní předpoklady:
 - a) prodlení dlužníka z fixní smlouvy
 - b) věřitel dlužníkovi neoznámí bez zbytečného odkladu, že na plnění i přes prodlení trvá
- ex tunc
 - § 1980 NOZ: „počátkem prodlení... účinky jako by odstoupil“

Jiné způsoby zániku závazků

Splynutím (584 ObčZ)

- různé právní důvody
- spojení subjektu na straně dlužnické a věřitelské
 - univerzální a singulární sukcese
(postoupení pohledávky, nabytí dědictví, fúze právnických osob)
- § 1993 an. NOZ: výslovně zajištění a solidarita

Zrušení smlouvy soudem dle NOZ

- pouze pro „smlouvy“
- § 1793 a násl. NOZ – *laesio enormis*
 - ve lhůtě jednoho roku od uzavření smlouvy
- § 2000 NOZ
 - případy:
 - a) dlouhodobé smlouvy bez „vážného důvodu“
 - b) *rebus sic stantibus*
 - fyzická se osoba nemůže tohoto práva předem vzdát